

CABARET

Kära publik!

Mitt under brinnande världskrig, med ett tyskokuperat grannland på andra sidan sundet, invigdes en ny teater vid slutet av Fersens väg den 23 september 1944. Dåvarande Dramatenchefen Pauline Brunius sade senare:

”Vi samlades inte i egenskap av gulascher och rovriddare, men väl i tacksam glädje över att få närvara vid ett evenemang som redan i och för sig kan sägas utgöra en svensk strävan i en bister tid, nämligen att på sätt som står oss till buds värna teaterkonstens eviga och oskattbara gåva till oss alla.”*

Ett drygt halvår senare, 8 maj 1945, var andra världskriget i Europa över.

Den stora och unika teatern byggdes för balett, musikteater och dramatisk teater, men redan efter premiären visade det sig att två scener inte gav tillräckligt utrymme. Under efterföljande decennier provades olika lösningar. Först i början av 1990-talet fick de enskilda konstformerna möjlighet att på egna villkor utvecklas genom bildandet av Malmö Opera, Malmö Stadsteater och Skånes Dansteater.

När nu huset vid Fersens väg fyller 70 år vill vi visa vad vi kan åstadkomma när vi åter slår samman våra resurser och vår entusiasm. Med den nu plågsamt aktuella *Cabaret* inleds 70-årsfirandet av teaterhuset vid Fersens väg. Förutom föreställningarna på Hipp ger vi oss snart ut på vägarna för att möta den skånska publiken i andra hus, på andra scener! För jubiléet är inte bara husets, utan också den skånska teaterpublikens.

Välkommen till Cabaret!

Bengt Hall
Teaterchef, Malmö Opera

Petra Brylander & Jesper Larsson
Teaterchefer, Malmö Stadsteater

* Kort för gulaschbaroner, begrepp som används om krigsprofitörer. Ursprungligen en som skodde sig på livsmedel under 1:a världskriget och åren därpå.

PREMIÄR
6 februari på Hipp, Malmö Stadsteater

FÖRESTÄLLNINGENS LÄNGD
ca 2 tim 50 min inkl paus

URPREMIÄR

20 november 1966 på Broadhurst Theatre, New York

FÖRLAG
Nordiska ApS, Köpenhamn

Ett samproduktion mellan Malmö Opera och Malmö Stadsteater

SPELAS PÅ

6/2 – 25/5 Hipp, Malmö

28 – 29/5 Lunds Stadsteater

4/4 Ystad Teater

8/4 Vara Konserthus

10 – 11/4 Spira, Jönköping

16 – 17/4 Landskrona Teater

25 – 26/4 Stora Teatern, Göteborg

3/5 Borgen, Osby

7 – 9/5 Kristianstads Teater

15/5 Konserthuset, Hässleholm

MUSIK John Kander

SÅNGTEXTER Fred Ebb

TEXT Joe Masteroff, baserad på John Van Drutens pjäs
I Am a Camera (1951) som i sin tur bygger på Christopher
Isherwoods självbiografiska roman Farräl till Berlin (1959)

MUSIKALISK BEARBETNING &

MUSIKARRANGEMANG Kristofer Nergårdh

ÖVERSÄTTNING Rickard Bergqvist

DRAMATURG Anna Kölén

SCENOGRAFI Lars Östbergh

KOSTYM Maria Geber

MASK Agneta von Gegerfeldt

LJUDESIGN Thorsten Dahn

LJUDESIGN Anders Ekstedt

VOGUE-KOREOGRAFI P*fect

KOREOGRAFI Fredrik "Benke" Rydman & Ambra Succi

REGI Hugo Hansén

KAPPELLMÄSTARE, MUSIKALISKT

ANSVARIG & SÅNGINSTUDERING Annika Bjelk-Wahlberg

ROLLER

EMCEE

Lindy Larsson

CLIFF BRADSHAW

Kristoffer Berglund

SALLY BOWLES

Sara Jangfeldt

ERNST LUDWIG

Mattias Linderöth

SCHNEIDER

Marianne Mörek

SCHULTZ

Hans-Peter Edh

KOST

Susanne Karlsson

ENSEMBLE

Alexandra Drotz Ruhn, Oscar Sundling, Laila Adèle

Michel Franco, BamBam Frost, Anna Näsström

Sofia Södergård, Bianca Traum

MAX

Anders Söderberg

ORKESTER

KAPPELLMÄSTARE & PIANO

Annika Bjelk-Wahlberg

TROMBON, TUBA

Martin Jönsson

KLARINETT, SAXOFON, FLÖJT

Fredrik Stenberg

VIOLIN

Inga Zeppezauer

CELLO

Erja Riikonen

KONTRABAS

Martin Lundberg

Att vara i Cabaret med regissören

Välkommen, bienvenue, welcome, främling, étranger, stranger. Välkommen till Cabaret! På franska var cabaret ursprungligen en (sämre) krog som senare kom att betyda underhållning på restaurang eller nattklubb oftast med en ceremonimästare (en MC eller Emcee, master of ceremonies). Ordet cabaret, kabaré – från grekiskans camara; valv, låda, rum, kammare. Även kamera kommer från detta ord, via det latinska *camera obscura* – mörkt rum. Hugo Hansén beskriver hur han tolkar ordet inför uppsättningen av musikalerna Cabaret.

– Cabaret är att göra något i ett slutet rum. Ett rum som håller världen utanför borta och dit man själv väljer vad man tar med sig in. Ett rum där man fullt ut kan vara sig. Jag kallar det att vara i cabaret.

Hugo visar en bild på en maskros som sprängt sig upp genom asfalten och pekar på kraften av något som vill upp och överleva mot alla odds.

– Den kraften finns i musikalerna Cabaret, säger han.

Samma kraft ligger inbyggd i scenograf Lars Östberghs triangelformade scenbildskonstruktion, en referens till den

rosa triangel homosexuella män tilldelades av nazisterna. Rörelsen för homo- och bisexuella och transpersoner kom senare att annektera symbolen, vända på den och ta som sin stolta symbol.

Och asfalten?

– Asfalten är Tyskland 1929 och borskraschen i USA. Den kan också vara Europa idag.

Vara i cabaret mot asfalt

Hugo beskriver hur rollgestalterna i *Cabaret* kämpar för att hitta en meningsfull tillvaro där de kan känna sig betydelsefulla.

– Cliff Bradshaw, homosexuell blivande författare. Det var förbjudet att vara homosexuell (i Tyskland, i Cliffs USA, i Isherwoods England) men Weimarrepublikens konstnär- och artistkretsar i Berlin tillät det. Som sångerskan Sally Bowles, som vill bort från prostitution och drogberoende och bli stjärna. Som nattklubbens Emcee, homosexuell, kommunist, och jude, dödshotad på gatan men som är kung på Kit Kat Klub.

– Även den nazistiska rörelsen är en cabaret. Attraktionen i den illusoriska styrkan rörelsen väcker ger orättvist behandlade människor chansen att hämnas och klämma åt de som

ser ner på dem. Och samtidigt tjäna pengar. Som för den prostituerade Kost och den arbetslöse Ernst Ludwig.

Människors personliga drivkrafter

Hugo menar att alla människor kan känna igen drivkraften. Han kan själv applicera det på sitt eget liv. Hugo är från lilla Burgsvik på Gotland. Liksom på de flesta andra mindre orter finns här bestämda mönster som man måste följa.

– Jag passade inte. Och jag skämdes för vem jag var eftersom min omgivning var tydlig med att jag borde göra det. Jag kände att livet utspelades någon annanstans och sökte en annan och mer betydelsefull vardag.

Han åker till Uppsala men kommer efter åtta års ekonomistudier (de sista som doktorand) fram till att han hatar sitt liv. Asfalten täcker honom fullständigt efter att båda föräldrarna avlidit och han sedan också bryter med sambon. Vad skulle han göra?

– Jag började regissera teater. Och teatern kan, i bästa fall, vara en fristad. Och ha en verkan som maskrosen som tar sig igenom asfalten.

Här och nu

Hugo gör en uppsättning som handlar om idag.

– När musikalen hade premiär 1966 var det bara 30 år sedan som händelserna i nazitidens Tyskland utspelades. Idag är den intuitiva förståelsen för 1930-talet borta. Konsten måste återuppträffas eftersom koderna är förändrade. Därför är uppsättningens tidsmarkörer här och nu.

Vi möter en samtida klubbmiljö och en danskultur som kallas voguing. Voguing kommer från New Yorks ball culture, där transgenderpersoner som funnit en social gemenskap i olika ”familjehus”, tävlar mot varandra i dans.

– Här finns samma utanförskap och desperation men även samma kraft och energi, samma maskros, som i kabaretkulturen.

Andra likheter är det politiska klimatet. Här och nu går det bra för partier som förenar främlingsfientlighet och allmänt politikerförakt, som för en politik med förenklade lösningar på svåra problem, som misstror demokratin och har en förlegad syn på familj, äktenskap och könsroller.

– Liksom i Tyskland i början av 1930-talet är idag högerpopulistiska partier på stark frammarsch runt om i Europa, säger Hugo.

I det tyska valet den 14 september 1930 blev nazistpartiet Tysklands näst största parti. Tre år senare, i februari 1933, var Tyskland en diktatur under Adolf Hitler.

Här och nu är 2014 och vi har supervalår – val till EU-parlamentet, riksdagen, landstingen och kommunerna i Sverige.

Hugo Hansén ställer frågan:

– Hur vill vi att det ska se ut i Sverige och Europa om tre år?

Catarina Ek
Programredaktör

Historiska paralleller

Det fanns en tid när västerlänningarna trodde att de levde i en värld som för alltid lämnat det organiserade våldet bakom sig. Det ”stora kriget” 1914–1918 hade varit konflikten som gjorde slut på alla krig, det fredens elddop då världen blev ”trygg för demokrati”, med den amerikanske presidenten Woodrow Wilsons berömda ord. I den korta men explosiva era som författaren F Scott Fitzgerald döpte till *the Jazz Age*, och som även har gått till historien som ”det glada tjugotalet”, festade de unga och vackra om på klubbar där natt förvandlades till dag och där allt var tillåtet. Flappern – den unga kvinna som hällde i sig cocktails, körde bil, bobbade håret, sminkade sig, rökte cigaretter, dansade och flirtade hejdlöst – blev det frigjorda samhällets symbol. Och på få platser festades, röktes, dansades och flirtades det mer än i Berlin.

I efterhand är det lätt att skaka på huvudet åt den sociala, ekonomiska och politiska tanklöshet som präglade nöjeslivet i Weimarrepublikens tyska huvudstad. Mellankrigsti-

dens dekadenta berlinare dansade på randen av en avgrund. Samtidigt går det inte att komma ifrån att epoken var en av de kulturellt intressantaste och mest vitala i både Tysklands och världens historia. Storstäderna bubblande av kreativitet. Art déco, funktionalism, kubism och surrealism trängdes och konkurrerade om utrymmet. I Tyskland regisserade F W Murnau *Nosferatu* och Fritz Lang gjorde filmhistoria med *Metropolis* och historierna om Doktor Mabuse. Landets bi dukar dominerades av Marlene Dietrich, Emil Jannings och Louise Brooks. Thomas Mann skrev *Bergtagen*, Alfred Döblin *Berlin Alexanderplatz*, Erich Maria Remarque *På västfronten intet nytt* och Christopher Isherwood skulle senare – när allt var över och åskmolnen skockades över Europa – sammanfatta sina upplevelser i *Goodbye to Berlin*, den bok som gav upphov till musikalerna *Cabaret*.

Det är omöjligt att inte se parallellerna till vår egen tid. Även vi tror – framtiden må utvisa med hur stor profetisk excellens – att vi lever i en era då historien har slutat och

freden kommit för att stanna. Den elektroniska revolutionen har frambesvurit en kultur där envar är sin egen politiker, konstnär och författare. Även vi lever gladeligen över våra tillgångar, med en livsstil som i stor utsträckning finansieras av lån som i sin tur backas upp av optimistiska välfärdsprognoser och naiva glädjekalkyler. Vi blundar för det ofrånkomliga faktum att lånen en dag måste betalas, att det alltid finns en risk att banken går omkull. Vi vet att rasismen, hatet och diktaturens kreatur lurar runt hörnet, sovande men inte döda, men vi vill inte se eländet i vitögat. Det är lättare att blunda, att glömma, att festa vidare.

För Tysklands del fick de ljuva drömmarna en första knockout den 29 oktober 1929, när börskurserna på New York-börsen på Wall Street störtade. Partyt var slut. Under de år som följde spred sig depressionen över världen och Tyskland tillhörde de hårdast drabbade länderna. Arbetslösheten blev rekordhög och det folkliga missnöjet gynnade extremistpartier som erbjöd snabba, radikala och våldsamma lösningar. Från att ha varit politiskt obetydlig blev nazismen den mest inflytelserika rörelsen i Tyskland, och de ökända brunskjortorna i SA gjorde Berlins gator osäkra. År 1932 fick Adolf Hitlers parti inte mindre än 37 procent av rösterna i riksdagsvalet. I januari 1933 utsågs Hitler till regeringschef och några månader senare gick ridån ned för demokratin. Weimarrepubliken förbyttes i sin absoluta motsats, den militaristiska mardröm som vi känner som Tredje riket.

*Dick Harrison
Professor i historia, Lunds universitet*

”Divine Decadence, Darling!”

Herr Issyvoos Berlin

Den senaste *Cabaret*-uppsättningen i Berlin var när Madonna-koreografen Vincent Paterson satte upp musikalen i det stora cirkustältet vid Kanzleramt. Den spelades mellan 2004 och 2011, och det var oftast utsålt.

Patersons styrka var att han lyckades fånga 1930-talets Berlin på en liten glittrande kabaréscen med små konstfulla grepp och väl avvägda gester. När Isherwoods alter ego Cliff Bradshaw anländer till Berlin, tuffade ett utsökt vackert, inifrån belyst miniatyrtåg omvälvtt av rök runt scenmitten på Kit Kat Klub.

Genom fönstren till Fräulein Schneiders pensionat på Nollendorfstrasse syntes kupolen på tunnelbanestationen och silhuetten av Piscators teater vid Nollendorfplatz. Regin hade sinne för stämningen på klubbarna i 1920- och 30-talets – och i dagens Berlin!

”Jo, jo Herr Issyvoo! Så bär dom sej åt!”
”Jag förstår inte riktigt, Fräulein Schröder.”

Vi som blev vuxna med Bob Fosses filmversion från 1972 vet att Sally Bowles bubblande energi handlar om *Divine Decadence, Darling!*: gudomlig, fantastisk, underbar dekadens. Det kände man redan i konferenciernas första *Willkommen, Bienvenue, Welcome!*, med speglingarna av åskådarna som märkliga hybrider av människor – fasansfulla, lockande eller bara förvrängda? Det sexuella som något tvetydigt, vilket senare i filmen tonar över i politiken som något fasansfullt: *Vaterland*-sången som övertydlig markör för nazismens ideologi.

När Liza Minelli som Sally Bowles i *Cabaret* öppnar dörren för författaren, spelad av Michael York, och säger: ”*Fräulein Schneider nix zu Haus. Do you have a cigarette, darling?*” är den charmiga nonchalansen första tecknet på den allmänna frigjordheten. Gudomlig dekadens, det är att man bortser från allt utom de egna behoven – och koncentrerar

sig på allt som är lätt och kul, gärna det sexuella. Det börjar och slutar med en cigarett, och däremellan kommer dekadensen. Dock visar minsta bekantskap med Isherwoods Berlinromaner att Bob Fosses *Cabaret*-bearbetning är amerikaniseringen av ett romanmaterial som egentligen är ännu intressantare, bortom pålagd kärlekssaga och politisk förenkling. Dekadensen skildrad på ett djupare plan.

Kvarteren kring Nollendorfplatz – där Isherwood hyrde ett rum 1929–1933 – har alltid färgats av synd, red light-districtstämning och världsundergång. Jag har bott här sedan 1983. När jag anlände fanns det skyltar med texten ”Apokalypsen börjar här!” eller ”Besök Europa medan det fortfarande finns kvar!”. Det var den svartvita världens och atombombshotens tid.

Idag är dessa kvarter till stor del fyllda av gay-kommunens framgångsrikaste massageinstitut, nattklubbar och barer. Även apotek, kaféer och klädaffärer har sexuell prägling; det är idag lukrativa, affärsmässiga gestalter som anländer hit, inte bara fattiga entusiaster och lycksökare.

Konstnärsbohemerna sökte sig hit under hela 1900-talet. Framför allt efter kriget, därför att änkorna hyrde ut rum i sina paradvåningar för att överleva. Vill man lära känna bakgrunden till *Cabaret* och Isherwoods romanfiktion i *Farväl till Berlin* ska man läsa *Christopher & His Kind*.

I självbiografien beskriver Isherwood bland andra den bedårande nittonåriga engelskan Jean Ross, förebilden till Sally Bowles, som han höll kontakt med fram till 1970-talet, pensionatsvärdinnan Fräulein Thureau (i romanen Schröder) som han besökte efter kriget, sina manliga vänner (W.H. Auden, Stephen Spender, Klaus Mann) och älskare (”Puppenjungen”, dockpojkar, Otto, Heinz). Han förklarar också den förtryckande historiska bakgrunden till att han gjorde sin romangestalt relativt könlös, en neutral gestalt som registrerar, iakttar och skriver.

Är inte kvaliteten i Isherwoods Berlinromaner just känslan som uppstår hos läsaren att det nog måste ha varit så som i berättelsen, den härliga förmågan till äkthet i tonfall och detaljer? Isherwood har skildrat hur han skrev dessa romaner helt och hållet utifrån sina dagböcker. Romanerna publicerades många år senare, *Goodbye to Berlin* inte förrän vid krigsutbrottet 1939.

Isherwoods romangestalter är stiliseringar och förvrängningar av verkliga personer. Några av dem skrev sedan egna böcker om sig själva och den berömde romanförfattaren. Ju mer man läser av Christopher Isherwood, desto starkare är känslan att han i Berlinromanerna är som mest helgjutten. De andra böckerna kan kännas tröttsamma i ältandet av konstnärspersonligheten, den i Kalifornien odlade, indiska Vedanta-filosofin, guru- och gay-erfarenheterna.

Bearbeta och överväga händelser

Jag är en kamera med öppen slutare, helt passiv, mekaniskt registrerande är ett citat från första sidan i Christopher Isherwoods *Farväl till Berlin* från hans samling av Berlinhistorier. *I Am a Camera*, blev titeln på den pjäs som John Van Druten 1951 gjorde på historien. Någon rad längre ner på sidan står det: *En dag måste allt detta framkallas, kopieras omsorgsfullt, fixeras.*

Isherwood registrerade händelserna omkring sig i Berlin de första åren av 1930-talet. Med en metaforisk kamera såg han på livet omkring sig, absorberade det för att senare och med mer erfarenhet kunna bearbeta och överväga händelsernas djupare mening.

CE

Det sköna i Berlinromanerna är att Isherwood förvränger sig själv så bra. Berättarjaget Chris har något självvironiskt skojfriskt över sig som kan få läsare att missa att han är homosexuell. Han ser sig själv på avstånd, kan skratta åt sitt eget osäkra jag och kallar sig en kamera. Han föregriper med sin öppna identitet allt sökande efter sexuell identitet och all kommande identitetslöshet. Och just i detta finns en vinst som är allmängiltig.

Det är inte det att han döljer sin homosexualitet, utan att han i romanen lyckas formulera det sexuella som en allmänmänsklig erfarenhet, *divine decadence* – som alla kan känna igen sig i. Han identifierar sig med Sallys dekadens och är – ur vår synvinkel – Bowie före Bowie.

Det avståndstagande från traditionell brittisk berättarkonst som Isherwood, Stephen Spender och W H Auden representerar, handlar om en modernism där det nya också är det nakna, självutlevelsen och förvandlingen – och där förnyelsen av formen blir en del av jag-sökandet.

Charmen i Isherwoods böcker har att göra med kombinationen av fysisk bildningsroman, direkthet i tidsskildringen och down-to-earth-humor, som när hans vänner i England skriver ”Bli inte dödad innan jag kommer!” eller ”Vi ses, om du inte blir skjuten av Hitler!”

Den stora grundförutsättningen för allt mänskligt liv i Isherwoods romaner är konstnärsmynen. Fördelen med att vara författare är ju – som Isherwoods underbara Berlin-

romaner bevisar – att man har högre ting att syssla med än att bara säkra sin överlevnad. Och nackdelen med nazismen och andra förtryckarideologier är kulturhatet som vänder sig mot alla gemensamma värden som övergår nationsgränserna. Och i skärningspunkten mellan konstnärsmyt, sexualitet och ideologi blir Isherwood verkligt intressant, därför att detaljerna stämmer.

Går man längs Nollendorfstrasse i skymningen finns allting kvar: husfasaderna, källarbutikerna, gestalterna. Sally Bowles-känslan är en kittling som säger att ingenting är tråkigt, att äventyret väntar i nästa bekantskap och att ögonblicket är den garanterade höjdpunkten på det roligaste man kan ha.

Det finns en insikt hos Isherwood om att bara den som är i stånd att vara dåraktig, löjlig och uppsluppen (”silly”) kan kallas intelligent. Men det intressanta i Berlinromanerna är också hur det tidstypiska driftslivet (även det egna) faktiskt sammanfaller med katastrofen. Det finns en blind naivitet i Isherwoods Berlinromaner som är en del av charmen – och som han själv i viss mån förhöll sig kritisk till efteråt, men aldrig riktigt kunde analysera. Kanske kan den kritiska impulsen idag vara tillnyktring, när romantiseringen av *divine decadence* är så populär: underbar dekadens, skön sensualism och absolut kroppsfixering, tro på utlevelse, identifikation med det välkända och hänvisning till magkänsla, förakt mot förnuft och eftertanke. En rå och stöddig anti-intellektualism, precis

som hos brunskjortorna. Alltfler är idag böjda att inför samtida romaner – skrivna i Isherwoods anda av sanningssökande – använda samma jargong som Sally Bowles om Chris skrivande: ”Det är inte klatschigt nog.” – *Vad ler ni åt, Herr Issyvoo?* säger Fräulein Schröder i romanen. Ja, det är något märkligt med Isherwoods leende i Berlin. Kanske var han den förste som förstod hur det personliga, sexuella och politiska kan ingå lyckliga och olyckliga föreningar.

Den österrikiske författaren Robert Musil skrev vid samma tid att den framtid som avtecknade sig skulle komma att domineras av krig och sexualitet. Och det var ingen slump att Elias Canetti kallade sin stora roman *Förbländningen*. Böckerna brinner ju fortfarande.

(Nazi) Life is a Cabaret?

Ulf Peter Hallberg

Författare och översättare, bor ett stenkast från Herr Issyvoos dåvarande pensionat i Berlin

Christopher Isherwood, *Farväl till Berlin*, översättning Tage Svensson 1954/Leif Janzon 2009

Mr. Norris byter tåg 1947, översättning Birgitta Hammar

Christopher & His Kind, 1977

John Lehmann, *Christopher Isherwood. A Personal Memoir*, London 1987

Linda Mizejewski, *Divine Decadence, Fascism, Female Spectacle and the Makings of Sally Bowles*, Princeton 1992

Norman Page, *Auden and Isherwood: The Berlin Years*, London 1998

Foto: Ulf Peter Hallberg

Voguing

Inom dansstilen *voguing* imiteras de poser som modeller intar på catwalken och framför kameran i ett modemagasin, som *Vogue*, varifrån namnet är kommer. Dansstilen uppstod i den *ball culture* som fanns i Harlem på 1920-talet, och kallades då *prestationer* och som på 1980-talet kom att kallas just *voguing*.

Voguen har även fler inspirationskällor, kampsporter som kung fu och, liksom inom breakdancekulturen från 1970-talet, tävlar man i dans istället för att slåss. Under ett dansbattle eller en *walk* får man inte röra vid varandra, man mimar attacker och förolämpningar. Voguaren med de bästa dansrörelserna utses till vinnare.

Voguedansen förändras hela tiden, man brukar indela den i gamla stilen (före 1980), nya stilen (efter 1990). Vogue Fem (från ca 1995) är den stil som dansgruppen P*fect som medverkar i *Cabaret* dansar. Fem i Vogue Fem ska läsas som femme, det franska ordet för kvinna.

Sprungna ur den svarta Harlemrenässansens partykultur
Harlemrenässansen var en epok under 1920-talet där man i stadsdelen Harlem i New York lyckades skapa en

fristad för afroamerikaner för första gången efter slave-riets avskaffande 1865. Med ett urbant kulturliv stärktes svart identitet och självkänsla i en rörelse som fick enormt inflytande på den afroamerikanska medborgarrättsrörelsen. Svart litteratur, musik och politik och ett nattliv med en partykultur där en multietnisk publik med olika sexuella preferenser festade tillsammans på jazzklubbar och lönnkrogar. Här fanns den nyaste musiken och dansstilarna (shimmy, charleston, lindy hop). Livsstilen var öppen och fri och crossdressing och dragshow hörde till vanligheterna.

Dagens *ball scene* kan spåras till denna tids nattliv, baler som var karnevalslika kostympartyn med tävlingar där ”modeller” poserade fram på en så kallad *runway*. Klubbandet fortsatte fram till 1931 då det fick ett slut i kölvatt-

net av depressionen, förbudstiden och allt hårdare tag mot allt som var queer.

Runt 1960 kom ett uppsving för de svarta balerna men nu utan stadsdelens tidigare frisinnade syn på den homosexuella dragkulturen. Det blev direkt farligt att medverka eller gå på en bal. Balerna började nu på mitt i natten (kl 3–4–5 med förhoppningen att fientligt sinnade låg och sov) – en tradition som håller i sig än idag.

The house system – familjekollektiv

I slutet av 1960-talets sammanföll medborgarrättsrörelsen med gayrörelsen och på 1970-tal började man bilda kollektiv eller familjehus där framför allt afro- och latinamerikanska fattiga homosexuella dragshowartister eller transsexuella kunde vara sig själva i en förstående omgivning. Kollektiven fungerar som sociala familjer och leds av en mor (ibland en far), medlemmarna är barn. Husen förbereder för balerna, de man själv har hand om och de man ska gå på.

Det första huset grundades 1972 av en svart dragqueen, Chrystal La Beija, som tröttnat på rasismen i balernas tävlingsutmärkelser. Hennes ilska utbrött efter att en jury

(med bl a Andy Warhol) 1967 korade en nätt blond ung dragartist till vinnare kan ses i dokumentärfilmen *The Queen*.

Fler hus bildades, på 1970-talet *House av Corey*, *House of Dior*, *House of Wong* och *House of Dupree*. Ordet hus refererar till modehus och ibland direkt till ett hus vars stil medlemmarna beundrar. I början av 1980-talet grundades det första helt igenom latinamerikanska huset *House Xtravaganza* och *House of Ninja* (1980–1981) som bidrog med asiatisk estetik och filosofi. Willi Ninja, grundare och mor i huset, anses vara vogueens gudfader. Husen ovan är exempel på legendariska hus. Legendarisk betyder inom kulturen att huset har ”varit i tjänst”, tävlat på catwalken, i tjugo år eller mer.

Voguing i film och video

Willi Ninja medverkar i Malcolm McLarens musikvideo *Deep in Vogue* 1989. Ninjas dansstil inspirerade Madonna som 1990 hakade på kulturen med sin hitsingel/video *Vogue*, där medlemmar ur huset *Xtravaganza* dansar. 1990 kom filmen *Paris is Burning*, där balen som hölls av *Huset Dupree* 1986 filmades av dokumentärfilmaren Jennie Livingston, som åren därpå följer artisternas bal- och vardagsliv.

Catarina Ek

Film/video nämnda ovan, inkl avsnittet med Chrystal La Beija i *The Queen*, kan ses på YouTube
MER ATT LÄSA: *Voguing and the House Ballroom Scene of New York City 1989–92*

PRODUKTIONSTEAM

Hugo Hansén regi

Hugo Hansén är sedan 2007 anställd på Stockholms Stadsteater. Där har han bl a regisserat *Fassbinders Petra von Kants bittra tårar*, *Shopping and Fucking* av Mark Ravenhill, Ingmar Bergmans *Persona* och i höstas *Marias testamente* av Colm Tóibín. 2012 var han konstnärlig ledare för Stockholms Stadsteaters Strindbergsfirande. I Malmö har Hugo satt upp *Skimmer* på Intiman (2009). Hugo har tilldelats Sigvard och Marianne Bernadottes kulturstipendium.

Annika Bjelk-Wahlberg kapellmästare & piano

Annika Bjelk-Wahlberg är kapellmästare och har medverkat i ett stort antal produktioner på Malmö Opera, t ex i *Flygande trumman*, *Fantasticks*, *Sopraner* och *Min älskade Pierrot*. Medverkade i de senaste årens turnéoperor *Tosca* och *La traviata* som kapellmästare/pianist. Annika har bl a varit kapellmästare för Skånska Operans *Figaros bröllop* och *Tosca*. Hon arbetar dessutom ofta med sångare som instuderare, coach och ackompanjator.

Kristofer Nergårdh musikalisk bearbetning

& musikarrangemang

Kristofer Nergårdh är kapellmästare och arrangör. Han är för fjärde året i rad arrangör och kapellmästare för *Allsång på Skansen*. Han har varit musikaliskt ansvarig och arrangerat musiken i *Let's Dance* och i musikaler som *Romeo & Julia*, *Grease*, *Evita* och *Jesus Christ Superstar* på Göta Lejon. Han har varit musikaliskt ansvarig på Hamburger Börs under många år och hunnit med flertalet TV-galor och arbeten med en lång rad artister.

Anna Kölén dramaturgi

Anna Kölén är verksam som dramaturg, översättare och skribent. Som dramaturg har hon arbetat bl a med *Jösses flickor – Återkomsten* för Stockholms stadsteater, flertalet titlar åt Riksteatern bl a *Fordringsägare* och *Hedda Gabler*. För Malmö Stadsteater har Anna bl a dramatiserat *Yarden* och översatt flertalet pjästitlar. Innevarande säsong har hon förutom *Cabaret* arbetat dramaturgiskt med bl a *Misantropen* och *Mitt unga idiotiska hjärta*.

Fredrik "Benke" Rydman koreografi

Fredrik "Benke" Rydman är koreograf, dansare och regissör sedan 1990-talet. Han har bl a satt upp *Svan-sjön – Reloaded* på Dansens Hus som även gick på Europaturné och *Macbeth* som i vinter spelas på Stockholms Stadsteater. Han var med och grundade Bounce Streetdance Company som 1998–2010 skapade uppsättningar världen över. Koreograf för TV-produktioner som *X Factor*, *Eurovision Song Contest* och suttit i juryn för *So you think you can dance* samt arbetat med artister som Robyn, Eric Saade, Darin och Lena Philipsson.

Ambra Succi koreografi

Ambra Succi är dansare och koreograf, även VD och konstnärlig ledare för Diambra Dans AB. Sedan 1998 skapat och deltagit i flertalet produktioner; danstävlingar och TV-reklam som dansare och/eller koreograf. Hon har gjort koreografi för bl a Loreen, Robin Stjernberg och Danny Saucedo i *Eurovision Song Contest* 2011–2013 och för *X-factor Sverige* 2012. Hon var med och grundade Bounce Streetdance Company som 1998–2010 skapade uppsättningar världen över.

P*fect voguekoreografi

P*fect är en dansgrupp som bildades 2006. Gruppen arbetar främst med dansstilarna *waacking* och *voguing* och danskulturen kring dessa. De skapar shower, events och workshops som är en gemenskap av streetdance och battlescene. De har uppträtt på olika event och TV-produktioner som t ex *Sommarkryssat*, *Melodifestivalen* och mycket mer. Gruppen består av dansarna Michel Franco, BamBam Frost, Anna Näsström, Sofia Södergård och Bianca Traum. Samtliga medverkar också i uppsättningen.

Lars Östbergh scenografi

Lars började sin bana på NorrlandsOperan. Idag arbetar han med scenografi och ljusdesign för teater, opera och musikal, hittills drygt 220 produktioner, i Sverige och utomlands. Ett axplock: *La Bohème*, *Capriccio* på Kungliga Operan, *Cyrano de Bergerac*, *Antigone* på Dramaten. Numera fast knuten till Stockholms Stadsteater; senast Lars Noréns pjäs 3.31.93, kommande *Sarah Bernhardt* och *Metropolis*. På Malmö Stadsteater tidigare *Tartuffe*, på Malmö Opera *Sweeney Todd*, *Ariadne på Naxos*, *Jesus Christ Superstar* och *Jekyll & Hyde*.

Maria Geber kostym

Maria Geber, kostymtecknare sedan 1980-talet, arbetar återkommande med Ole Anders Tandberg, bl a *Trollflöjten*, *Figaros bröllop* på Kungliga Operan, *Jeppe på berget*, *Ockulta dagboken*, *Kung Lear* (alla även scenografi) på Stockholms Stadsteater, *Lulu* på Dramaten samt *Poppeas kröning* och *Odysseus återkomst* på Den Norske Opera. Flertalet samarbeten med Suzanne Osten på Unga Klara, med Birgitta Egerbladh m fl. Framöver *Don Giovanni* på Kungliga Operan, *Lady Macbeth från Mzensk*; ett samarbete Norske Opera /Deutsche Oper.

Agneta von Gegerfeldt mask

Agneta von Gegerfeldt är chef på Malmö Stadsteaters maskavdelning. Hon har arbetat på Teaterhögskolan i Malmö, dåvarande Malmö Stadsteater på Fersens väg, Skånska Teatern, NorrlandsOperan, Folkoperan och Cirkus (*Les Misérables*) och Dalateatern i Falun och med film. Haft verkstadsbutik i Köpenhamn; tillverkade och sålde teatersmink, peruker och masker till de flesta teatrar i Danmark, Agneta har gjort mask till två danska långfilmer. Hon tilldelades en Robert (motsvarar svenska Guldbaggen) för *Greve Axel*, med bl a Ghita Nørby.

Thorsten Dahn ljusdesign

Thorsten Dahn har arbetat med mer än 250 produktioner i på teatrar och operahus i Norden. Ett axplock: *Peter Grimes* på Kungliga Operan, *Don Giovanni* på Värmlandsoperan, *Poppeas Kröning* på Drottningholms Slottsteater, *Alice i Underlandet* på Helsingborgs Stadsteater. På Malmö Stadsteater bl a *Momo och kampen om tiden* och *Here comes the Sun*. På Malmö Opera flertalet uppsättningar; från operan *Turandot* till musikalen *Jesus Christ Superstar*. Erhöll Region Skånes Kulturstipendium 2001.

Anders Ekstedt ljuddesign

Anders Ekstedt arbetar som ljudtekniker och ljuddesigner. Efter några år på olika teatrar i Malmö och Köpenhamn startade han 2002 firman Anders Ekstedt Live som arbetar med konsert, turné, teater, show, ljuddesign, konferens, företagsevent mm. Anders undervisar i akustik på Musikvetenskap, Lunds Universitet. Varit turnéledare för artister som Lisa Ek-dahl, Mikael Wiehe och Wilmer X. År 2000 var Anders ljuddesigner för *Animals in Paradise* på Hipp och Det Kongelige Teater.

SOLISTER

Lindy Larsson *Emcee*

Mångsidig skådespelare som setts på Malmö Opera, som Che i *Evi-ta*, och på Malmö Stadsteater i *All we need is Love*, *Carmen* (gav ett Thaliapris) samt *27 – en teaterkonsert*. Han har gjort *Cabaret*, *Medea*, *Tjechovträdgården* m fl på Stockholms Stadsteater och spelat på Dramaten, Uppsala Stadsteater, Dansens Hus m m. På film har han bl a medverkat i Colin Nutleys *Ånglagård - tredje gången gillt*. Fick 2011 SÅstaholms pris till Höstsolsminne.

Sara Jangfeldt *Sally Bowles*

Har haft roller i ett flertal musikaler runt om i Sverige: *West Side Story*, *A Chorus Line*,*Chess*, *Kiss me Kate*, *The Rocky Horror Show*, *Hair* m fl. Hon är medkompositör till musikalerna *Grymt!* samt *Carmencita Rockefeller* och har tonsatt *Enough Rope* som också blivit flerfaldigt prisbelönt TV-film. Hon har de senaste åren varit knuten till Stockholms Stadsteater bl a i: *Onkel Vanja*, *Top Girls*, *Körsbärsträdgården* och *Aniara*.

Kristoffer Berglund *Cliff Bradshaw*

Arbetar med teater, film och TV. På scen har han bl a medverkat i *Aniara* på Stockholms stadsteater, *Peer Gynt* och *Colettes kokbok* på Göteborgs Stadsteater samt *Slimmad/slajsad/softad/störd* på Scenkonst Sörmland. På TV har han setts i *Torka aldrig tårar utan handskar*, *De halvt dolda*, *Revolt* och *Fröken Frimans krig*. Han har också medverkat i filmer som *I rymden finns inga känslor*, *Bitchkram* och *Fjällbackamorden*.

Marianne Mörek *Schneider*

Välkänd artist som gjort en mängd roller inom musikal och opera på bl a Malmö Stadsteater, Malmö Opera, GöteborgsOperan, Cirkus och Göta Lejon. Hon har belönats med Thaliapriset, Guldmasken och Malmö Stads Kulturpris. På TV har hon bl a setts som Ebba i *Wallanderserien*. Marianne verkar även som regissör med uppsättningar på bl a Malmö Opera, Drottningsholmsteatern, GöteborgsOperan, Stockholms Stadsteater och Savonlinna Operafestival samt i Estland och Sydkorea.

Hans-Peter Edh *Schultz*

Turnerade redan som barn med kända artister i folkparkerna. Han var engagerad vid bl a Upsala-Gävle stadsteater och Sandrews innan han kom till Malmö Stadsteater 1980. Här har han gjort en mängd roller och bl a fått Thaliapriset för Mephistofeles i *Faust*. Han har haft ett mångårigt samarbete med Nils Poppe bl a i *Vita Hästen*, *Två man om en änka* och *Fars lille påg* på Fredriksdal i Helsingborg. Hans-Peter har också spelat i revyer, gjort film och TV.

Mattias Linderoth *Ernst Ludwig*

Har jobbat på bl a Regionteatern Blekinge-Kronoberg och Norrbottensteatern. Han har spelat i *Natten är dagens mor* på Borås stadsteater, gjort *Revisorn* på Romateatern på Gotland samt prins Herbert i Monty Python's *Spamalot* på Nöjesteatern i Malmö och Oscarsteatern i Stockholm. På Malmö Stadsteater har han bl a setts i *Ronja Rövardotter*, *Festen*, *Repeteras: fröken Julie*, *Nysningen*, *Rampfeber*, *Min vän fascisten* och monologen *Yarden*.

Susanne Karlsson *kost*

Var med och startade den fria gruppen Teater Terrier, där hon var en av de tongivande skådespelarna 2000–2006. De gjorde uppsättningar som *Jag skulle ha ropat för länge sedan*, *Nu när allt är egendomligt* och *Söndag* och fick bl a ett Thaliapris. På Malmö Stadsteater har Susanne haft bärande roller i bl a *VD*, *China*, *Massakerguden*, *Lorangea*, *Masarin* och *Dartanjang*, *Medealand*, *Prins Charles känsla* och nu senast *Misantropen*.

Anders Söderberg *Mar*

Har medverkat som statist i ett flertal uppsättningar på Malmö Opera, bl a *La Bohème*, *Turandot*, *Karmelitsystrarna*, *Carmen* och *Luisa Miller*. Han har även de senaste trettio åren synts i otaliga TV-serier och långfilmer.

Alexandra Drotz Ruhn *understudy Sally Bowles & Kost*

Skådespelare med bakgrund inom musikal, sång och dans. Är också teaterkoreograf och har senast medverkat och stått för koreografin i bl a *Madame Bovary* på Unga Dramaten, *Trust* på Teater Galeasen samt i *Libertiner* på Dramaten. Hon har också varit engagerad vid bl a Stockholms stadsteater och Västerbottensteatern.

Oscar Sundling *Pretty Boy, understudy Cliff Bradshaw*

Gick ut musikalutbildningen på Högskolan för scen och musik i Göteborgvåren 2013 och gjorde sin praktik i Ronny Danielssons uppsättning av *Sound of Music* på Uppsala Stadsteater. Samma år gjorde han huvudrollen i *Hur man lyckas i affärer utan att egentligen anstränga sig* på Sjöfleoperan.

Laila Adèle *understudy Emcee*

Sångerska som släppt två egna album och tävlat i Melodifestivalen. Hon har bl a gjort Maria Magdalena i *Jesus Christ Superstar* på Kristianstad Teater, medverkat i *Hairspray* på Chinateatern, *Legally Blonde* på Nöjesteatern och *Little Shop of Horrors* på Halmstad Teater, Slagthuset och Lorensbergsteatern. På Malmö Opera har hon medverkat i *Miss Saigon* och gjort den kvinnliga huvudrollen i *Jekyll & Hyde*.

Michel Franco *Victor*

Dansare, makeupartist och en av grundarna till danskompaniet P*fect. Michel har medverkat i många shower, TV-produktioner och musikvideor. Han har dansat med After Dark (bl a på Malmö Opera), Alcazar m fl och som förband till Lady Gaga med P*fect m m. På TV har han bl a synts i *Sommarkrysset*, *Allsång på Skansen* och *Melodifestivalen*.

ENSEMBLE

BamBam Frost

Dansare utbildad på Dans och Cirkus högskolan i Stockholm. Medlem i P*fect sedan 2007. Hon har medverkat i stycken/uppsättningar som visats bl a på Dansens hus, Cirkus, Dramaten, Sthlm Pride, Palladium och Juste Debut i Paris.

Anna Näsström

Dansare utbildad i bl a New York, där hon började med voguing och jobbade med artister som Talib Kweli och Gloria Gaynor, medverkade i en Bollywoodfilm och blev den första Europeiska medlemmen i legendariska voguinghuset *The House of Ninja*. Anna har vunnit ett flertal battles och fått koreografier uppförda på bl a Dansens Hus i Stockholm och Dansbiennalen.

Sofia Södergård *roll?*

Dansare, en av grundarna till P*fect, utbildad på Balettakademien i Stockholm och i New York. Hon har setts på TV i *Melodifestivalen*, *Idol*, *P3 Guld* och på scener som Dansens hus, Dramaten, Juste debut Paris, Sthlm PRIDE, Carnival New York m m och varit förband till Lady Gaga med P*fect. Sofia deltar i battles och vann senast *Waackdate* i England 2013.

Bianca Traum

Dansare, en av grundarna till P*fect och även medlem i Carrasco Dance Company. Hon är utbildad i bl a New York. De senaste åren har hon varit på turné med Riksteatern och CDC, uppträtt i *Melodifestivalen*, varit förband till Lady Gaga med P*fect, dansat i musikvideor med Robyn och Lykke Li, samt koreograferat Loreen i musikvideon till *My heart is refusing me*.

MUSIKER

Martin Jönsson *trombon & tuba*

Utexaminerades från Musikhögskolan i Malmö 2012 och har därefter gått masters-programmet. Han har spelat i bl a Malmö Operaorkester, Helsingborg och Malmö Symfoniorkester och Copenhagen Philharmonic Orchestra.

Fredrik Stenberg *klarinett, saxofon & flöjt*

Musiker och konstnärlig ledare för Visby Storband på Gotland, just nu tjänstledig för att medverka i *Cabaret* samt *Miss Saigon* på Malmö Opera. Han har även tidigare medverkat i föreställningar på Malmö Opera och Malmö Stadsteater.

Inga Zeppezauer *violin*

Har spelat i kammarorkestern Musica Vitae, Malmö Symfoniorkester och är medlem i Trio Netzel. Anlitas regelbundet av bl a Danska Radions Sinfonietta, Sjællands Symfoniorkester och det Kongelige Kapell. Hon har medverkat i flera uppsättningar på Malmö Opera och Malmö Stadsteater.

Erja Riikonen *cello*

Frilansande musiker som efter studier i Helsingfors och Göteborg spelat i Malmö Operaorkester sedan 2009 och bl a medverkat i operans turnéproduktion av *La traviata*. Hon anlitas också regelbundet av bl a Helsingborgs Symfoniorkester och Skånska Operan.

Martin Lundberg *kontrabas*

Frilansmusiker och basist i bl a Southern Rhythm City Band, Jean-Simon Maurin trio, Dokumentärorkestern, Gylf och det egna projektet Pusselbeat. Han har medverkat i bl a *Chicago*, *Aida*, *Tarzan*, *Skönheten & Odjuret* och *Sound of music* och i flera uppsättningar på Malmö Opera.

Synopsis

Kit Kat Klubs Emcee hälsar välkommen.

På tåget från Paris en nyårsafton träffas Clifford Bradshaw, en ung homosexuell amerikansk författare och Ernst Ludwig. Ernst smusslar undan en av sina väskor vid passkontrollen. Ernst bjuder Cliff att fira nyår på Kit Kat Klub. De blir vänner, Cliff får sin första elev att undervisa i engelska och adressen till ett boende. Han får hyra ett rum billigt i Schneiders stora våning. Här bor också den prostituerade Kost, som tar emot kunder på rummet, och den judiske frukthandlaren Schultz, som uppvaktar Schneider.

Samma kväll möter Cliff Sally Bowles, sångerska på Kit Kat Klub. Nästa dag när Cliff ger Ernst lektion kommer Sally, som slängts ut från klubben, med allt sitt bagage och flyttar in.

Cliff och Sally blir goda vänner. Trots att hennes röriga liv stör honom, inspirerar hon. De festar en hel del. När Sally blir gravid ställer Cliff upp för henne och ser

samtidig anledning att sluta festa och antligen få något skrivet. Men de behöver pengar. Ernst ber Cliff att smugla pengar från Paris och betalar bra.

Schneider och Schultz förlovar sig och har fest. Under festens dansande slits Ernst skjorta av och hans hakkorstaturering bli synlig. Cliff inser att ärendet i Paris var för nazistpartiet. Han inte vill ha något med detta att göra medan Sally inte tycker det är så farligt. Ernst säger till Schneider att det inte är lämpligt att gifta sig med en jude. Även om Schultz inte tror att nazisterna är så farliga bryter Schneider förlovningen.

Cliff vill att Sally följer med honom hem till USA. Men Sally har börjat jobba på klubben igen. Cliff, som blir arg när Ernst ber honom åka på ytterligare en smuggeltur, misshandlas svårt. Nästa morgon när Cliff packar för att åka hem meddelar Sally att hon gjort abort och att hon inte följer med till USA.

På tåget härifrån börjar Cliff skriva: *Det fanns en cabaret, och det fanns en konferencier. Och det fanns en stad som hette Berlin, i ett land som hette Tyskland. Det var alltings slut...*

PRODUKTIONSTEAM

Regiassistent, inspicient Katarina Sörenson Palm
Inspicient Kristian Larsson
Sånginstudering, repetitör Bo Wannefors

TEKNIKMÄSTARE STADSTEATERN Ansvarig, Ljus Johanna Lindborg
Ljud Jonathan Flygare Ljus Daniel Kullman
Rekvisita Kalle Magnusson

TURNÉTEKNIKER OPERAN Teknikmästare/b-ljud Magnus Hultman
Teknikmästare/rekvisita Johanna Lindborg
Ljud Anders Ekstedt Ljus Robert Claesson
Kostym, mask Malin Junert Maskör Ellinor Tofft

Följespottförare Jesper Landegren, Jessica Borg
Slagsmålsinstruktör Esa Alanne
Sufflös Josefina Johansson

All dekor tillverkad på Malmö Opera &
Malmö Stadsteaters gemensamma verkstäder

MALMÖ OPERA

Teknisk turnésamordnare Daniel Bexell
Projektledare marknad Fredrik Hammar
Press Torgny Nilsson
Affisch Stjernfeldt & Co
Grafisk form Pia Lindgren
Informatör Sofia Samuelsson
Foto Markus Gärder
Programredaktör Catarina Ek
Produktionsassistent Mira Kammerton
Producent Ingrid Fransson
Casting director Clas Sköld
Projektledare turné Ronny Danielsson
Teaterchef/ansv utgivare Bengt Hall

MALMÖ STADSTEATER

Teknisk koordinator Pontus Karlsson
Kostymkoordinator Mariane Josefsson
Kostymateljé Gert Alenhall, Carina Andersson, Marie Jonsson,
Mona Olsson, Petra Pettersson, Andrea Stenman
Sten Stjernqvist, Malin Cederblad (lärling)
Påklädare Gyöngyi Balázs, Alicija Ekerholm, Lovisa Meeuwisse
Färgning & patinering Alicija Ekerholm
Marknadschef Jenny Bång
Art Director Johan Sjövall
Informatör & press Carin Hebelius
Försäljningschef Maria Girke Magnusson
Kommunikatör Erik Roman
Serviceansvarig Inger Börjesson
Producent Lisa Ericstam
Teaterchefer/ansv utgivare Petra Brylander, Jesper Larsson

Det fanns en cabaret, och det fanns en konferencier. Och det fanns en stad som hette Berlin, i ett land som hette Tyskland. Det var alltings slut...

**MALMÖ
STADSTEATER**

www.malmostadsteater.se

MALMÖ OPERA
www.malmoopera.se